

بررسی وضعیت آندوکاردیت عفونی در کودکان مراجعه کننده به مراکز درمانی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۷۴-۱۳۶۹

دکتر محمد حسین سلطان زاده*

* استاد گروه اطفال، مرکز آموزشی-درمانی امام حسین، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

خلاصه

سابقه و هدف: آندوکاردیت باکتریال یک بیماری مرموز و خطرناک در کودکان است. علیرغم درمان آنتی‌بیوتیکی ۲۵-۲۰ درصد و در موارد شدید حتی ۶۰-۵۰ درصد مرگ‌ومیر گزارش شده است. بمنظور بررسی وضعیت و عوامل مساعدکننده و ایجادکننده، همچنین بررسی تظاهرات بالینی و آزمایشگاهی و روش تشخیص در کودکان، تحقیقی در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی صورت پذیرفت.

مواد و روشها: تحقیق براساس مطالعه داده‌های موجود بر روی ۴۰ بیمار زیر ۱۴ سال که با تشخیص آندوکاردیت باکتریال طی سالهای ۷۴-۱۳۶۹ در ۵ مرکز دانشگاهی بستری شده بودند، صورت گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد ۶۰٪ کودکان دختر بودند. بیماریهای مادرزادی قلبی با شیوع ۶۰٪ بیشترین عامل مساعدکننده بود و بیش از همه VSD با شیوع ۶۶/۶٪ جلب توجه می‌نمود. کشت خون تنها در ۲۷/۵٪ موارد مثبت بود که شایعترین میکروارگانیسیم‌ها استافیلوکوک اورئوس (۳۶/۵٪) و استرپتوکوک ویریدانس (۲۷/۲٪) بودند. سرعت سدیمانتاسیون بالای ۲۰ در ۷۷/۵٪، لکوسیتوز بیش از ۱۰ هزار در ۶۷/۵٪ و CRP مثبت در ۵۵٪ موارد دیده شد. تب (۹۷/۵٪) و سופل قلبی (۸۷/۵٪) بیشترین تظاهرات بالینی بودند.

نتیجه‌گیری و توصیه‌ها: با توجه به شیوع بالای بیماری مادرزادی قلبی که زمینه‌ساز بروز آندوکاردیت عفونی می‌باشد توجه و پیشگیریهای لازم بمنظور کنترل و کاهش این بیماری توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: آندوکاردیت، بیماریهای مادرزادی قلبی، روماتیسم قلبی، استرپتوکوک ویریدانس

مقدمه

ضعف و بیحالی، علائم ناشی از ضایعه داخل عروقی بصورت تنگی نفس و درد قفسه صدری و اختلالات ناشی از واکنش ایمنولوژیک بصورت آرترالژی و میالژی می‌باشد. شیوع آندوکاردیت از ۱/۴۵۰۰ تا ۱/۱۸۰۰ و در بعضی آمارها ۱/۱۲۸۰ ذکر شده است (۱-۵).

هدف از انجام تحقیق، تعیین عوامل اتیولوژیک آندوکاردیت عفونی در کودکان و شناخت تفاوت‌های بین بیماران ایرانی و سایر کشورها بود. اگرچه بیماری در کودکان شایع نیست ولی اهمیت بالینی بیماری در اینست که قبل از کشف آنتی‌بیوتیک‌ها این بیماری در ۱۰۰ درصد

آندوکاردیت عفونی یک بیماری خطرناک و کشنده است (۱). آندوکاردیت را به دودسته حاد و تحت‌حاد تقسیم می‌نمایند که در نوع حاد بیماری ۶ هفته طول می‌کشد و عامل بیماری بیشتر استافیلوکوک اورئوس و استرپتوکوک پیورن می‌باشد ولی نوع تحت‌حاد که غالباً "بعلت استرپتوکوک ویریدانس می‌باشد، چند ماه طول می‌کشد. اولین بار اصطلاح آندوکاردیت در سال ۱۸۲۴ استفاده شد و ماهیت عفونی آن در سال ۱۸۶۹ بیان گردید. نخستین بار در سال ۱۹۴۰ با پنی‌سیلین درمان شد. تظاهرات به سه صورت علائم بالینی سیستمیک تب و لرز، کاهش وزن،

یافته‌ها

جمعا" تعداد ۴۰ پرونده واجد شرایط موجود بود که در بیمارستانهای طالقانی ۱۱ مورد، مفید ۱۰ مورد، شهدا ۷ مورد، لقمان و امام حسین (ع) هر کدام ۶ مورد گزارش شده بود. از مطالعه پرونده‌ها نتایج زیر بدست آمد: از تعداد ۴۰ بیمار مورد بررسی، ۲۴ نفر (۶۰٪) دختر و ۱۶ مورد (۴۰٪) پسر بودند. شیوع سنی در سه محدوده زیر ۵ سال ۲۲/۵٪، ۵-۱۰ سال ۴۵٪ و ۱۴-۱۰ سال ۳۲/۵٪ بود. در این بررسی ۲۴ مورد (۶۰٪) بیماری مادرزادی قلبی داشتند. در میان بیماریهای مادرزادی قلبی VSD با شیوع ۶۶/۶٪، بالاترین شیوع را بخود اختصاص داده است. پس از آن سایر بیماریهای شایع عبارت بودند از: تترالوژی فالوت (۲۰/۸٪)، PDA (۱۶/۶٪)، MS (۱۲/۵٪)، جابجایی عروق بزرگ (۴/۱٪) و مخلوطی از چند بیماری (۱۲/۵٪).

نتیجه کشت خون در ۱۱ مورد (۲۷/۵٪) مثبت و در ۲۹ مورد (۷۲/۵٪) منفی بود. از ۱۱ مورد کشت مثبت ۴ مورد (۳۶/۳٪) استافیلوکوک اورئوس، ۳ مورد (۲۷/۷٪) استرپتوکوک ویریدانس و استرپتوکوک پنومونیه، آنتروکوک، بروسلا و سالمونلا هر کدام ۹٪ گزارش شده است. از نظر علائم و تظاهرات بالینی تب و سوزن قلبی شایعترین علامت بودند. تب در ۹۷/۵٪ و سوزن قلبی در ۸۷/۵٪ بیماران گزارش شد. پس از آن شایعترین علائم عبارت بودند از: بی‌حالی (۲۸٪)، بی‌اشتهایی یا کاهش وزن (۲۶٪)، لرز (۲۰٪)، علائم گوارشی (۱۶٪)، اسپلنومگالی (۱۴٪)، تظاهرات پوستی (۵٪) و درد قفسه‌صدری (۵٪). از نظر علائم آزمایشگاهی، سدیمانتاسیون بالای ۲۰ در ۷۷/۵٪ بیماران، لکوسیتوز بالای ۱۰ هزار در ۶۷/۵٪، آنمی در ۶۰٪، CRP مثبت در ۵۵٪، هم‌چوری در ۲۰٪ و RF مثبت در ۵٪ بیماران دیده شده است.

بحث

آندوکاردیت عفونی یک بیماری مرموز و کشنده می‌باشد که بیماریهای زمینه‌ای همانند روماتیسم قلبی و بیماریهای مادرزادی قلب از عوامل مساعدکننده آن به حساب می‌آیند. در سالهای اخیر بعلا جراحی‌های قلب، کاتترهای وریدی و مصرف مواد مخدر وریدی شیوع آن افزایش یافته است (۵،۶،۸،۹).

موارد کشنده بود (۳-۱)، ولی با کشف آنتی‌بیوتیک‌ها کاهش چشمگیری در مرگ‌ومیر مشاهده شده است. علیرغم مصرف آنتی‌بیوتیکها هنوز مرگ و میر ۲۵-۲۰٪ و در موارد شدید حتی ۶۰-۵۰٪ گزارش می‌شود (۱،۲،۴،۵،۱۵). آندوکاردیت عفونی از عوارض بیماریهای مادرزادی قلب، روماتیسم قلبی، اعمال جراحی قلب، کاتترهای وریدیهای مرکزی در اعمال جراحی روی دندان و دریچه‌های مصنوعی قلب (۴-۹) می‌باشد و علائم آن بصورت تب و لرز، درد قفسه‌صدری، آرترالژی، تنگی نفس، بیحالی، کاهش وزن، تعریق، تشنج، سردرد، اسپلنومگالی و نارسائی قلب می‌باشد. علائم آزمایشگاهی به صورت CRP و کشت خون مثبت، سدیمانتاسیون بالا، کاهش کمپلمانها و هم‌چوری تظاهر می‌یابد (۹، ۱۰، ۱۱، ۴). در اکوکاردیوگرافی و ژتاسیون دریچه‌ها مشاهده می‌شود (۱۱ و ۱۰). این تحقیق بمنظور تعیین خصوصیات و تظاهرات بالینی و پاراکلینیکی آندوکاردیت عفونی بر روی کودکان مراجعه‌کننده به بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی طی سالهای ۷۴-۱۳۶۹ انجام گرفت.

مواد و روشها

تحقیق به روش مطالعه داده‌های موجود (existing data) به منظور شناخت علائم بالینی و آزمایشگاهی آندوکاردیت عفونی در کودکان انجام شد. در این تحقیق پرونده بیماران که در ۵ مرکز دانشگاهی (امام حسین، مفید، شهدا، طالقانی و لقمان) طی سالهای ۷۴-۱۳۶۹ با تشخیص احتمالی آندوکاردیت عفونی بستری شده بودند، انتخاب گردیدند. سن بیماران زیر ۱۴ سال و تعداد پرونده‌ها ۴۰ عدد بود.

معیارهای تشخیص عبارت بودند از: علائم بالینی، تب، سوزن قلبی، درد قفسه‌صدری، کشت خون مثبت و ژتاسیون در اکوکاردیوگرافی. اطلاعات مربوط به سن، جنس، عوامل مساعدکننده (بیماریهای مادرزادی قلبی و روماتیسم قلبی) میکروارگانیزم‌های عامل بیماری، تظاهرات و یافته‌های آزمایشگاهی، CRP، ESR، CBC، کشت خون، هموگلوبین، هماتوکریت و هم‌چوری جمع‌آوری، بررسی و ثبت گردید.

بیماری قراردادارند. در بررسی ما تب در ۹۷/۵٪ و سופل قلبی در ۳۵٪ موارد ذکر شده است اما در سایر مطالعات تب در ۹۰٪ و سופل در ۲۵٪ موارد دیده شده است (۵). در بررسی ما هماچوری در ۲۰٪ بیماران ولی در آمار جهانی هماچوری در ۵۰-۲۵ درصد بیماران ذکر شده است (۵). از نظر لکوسیتوز، سدیمانتاسیون بالا و CRP مثبت مطالعه ما با سایر مطالعات مطابقت دارد لذا باتوجه به معیارهای مذکور می‌توان از آنها در تشخیص آندوکاردیت عفونی استفاده نمود.

باتوجه به عوامل زمینه‌ای (بیماریهای مادرزادی قلب و روماتیسم قلبی) توجه به بیماران مبتلا به بیماریهای مادرزادی قلبی و پیشگیری از روماتیسمی قلبی و تب روماتیسمی (اقدامات فوری که در مورد فارنژیتها) می‌توان از آندوکاردیت عفونی که در صورت عدم درمان ۱۰۰٪ کشنده خواهد بود، پیشگیری نمود. در ضمن باید از دادن آنتی بیوتیکها قبل از تشخیص قطعی خودداری گردد.

تشکر و قدردانی

از همکاری صمیمانه مسئولین آموزشی بیمارستانهای دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی که در ارائه پرونده بیماران مساعدت نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

در مطالعه ما، کشت خون منفی در ۷۲/۵٪ بیماران گزارش شد که در مقایسه با سایر مطالعات (۲۴-۱۰٪)، تفاوت فاحشی دارد (۱۴-۵)، به نظر می‌رسد تفاوت بدست آمده ناشی از مصرف آنتی‌بیوتیک قبل از تشخیص قطعی و متدهای کشت باشد. در سایر کشورها شیوع استرپتوکوک ویریدانس ۵۰٪ و استافیلوکوک اورئوس ۳۰٪ گزارش شده است. همچنین شیوع استافیلوکوک اورئوس و استرپتوکوک ویریدانس در مطالعه ما به ترتیب ۳۶/۳٪ و ۲۷/۷٪ گزارش شد درحالیکه گزارشات دیگری شیوع استافیلوکوک اورئوس را ۳۳٪ و استرپتوکوک ویریدانس را ۱۹٪ ذکر کرده‌اند (۱۴). در کشورهای خاورمیانه نظیر ایران شیوع سالمونلوز و بروسلوز ۸٪ ذکر شده است که تقریباً با آمار ما مطابقت دارد. (۱۳، ۱۲، ۲، ۱)

از نظر سنی، ۴۵٪ کودکان در سنین ۵-۱۰ سال بودند، ولی آمار جهانی بیشترین شیوع سنی را بین ۱۳-۸/۵ سال ذکر کرده است (۵، ۳، ۱). در بررسی ما از عوامل مساعدکننده بیماری، ۶۰٪ بیماریهای مادرزادی قلبی داشتند درحالیکه در آمارهای جهانی شیوع بیماریهای مادرزادی قلبی بین ۶۷ تا ۷۸ درصد ذکر شده است (۲). در بین بیماریهای مادرزادی قلبی VSD بالاترین شیوع را (۶۶/۵٪) بخود اختصاص داده است و در حالیکه در آمار جهانی شیوع آن (۲۳/۲۴٪) ذکر شده است (۵). بنابراین افرادی که مبتلا به بیماریهای مادرزادی قلبی هستند بیشتر در معرض این

REFERENCES

- ۱- سلطان زاده محمدحسین. *بیماریهای عفونی کودکان*. انتشارات بال کبوتران، جلد ۲، تهران، ۱۳۷۰ صفحات ۲۱۴-۱۸۹.
- ۲- سلطان زاده محمدحسین. *بیماریهای رایج عفونی کودکان*. ناشر مولف، تهران، ۱۳۷۳. صفحات ۳۹۰-۳۸۱.
3. Anupama P, Gopolakrishnan NS. Infective endocarditis; The conondrum of antibiotic prophylaxis. *Indian J Dent Res* 1995; 6(3): 83-93.
4. Behrman, Kliegman, eds. *Nelson Textbook of Pediatric Disease*, 15th ed, Philadelphia, Saunders W.B. 1996: 1344-1347.
5. Richard A. Infective endocarditis; *The science and practice of pediatric cardiology*, 2nd ed. Williams-wilkins 1998: 1751-1773.
6. Roberts GJ. Dental bacteremia in children. *Pediatr Cardiol* 1997;18(1): 24-27.
7. Ashkenazi S, Levy O, Blienden L. Trends of Childhood infective endocarditis with emphasis on children under 2 years of age. *Pediatr Cardiol* 1997; 18 (6): 419-24.
8. Dodo H, Child JS. Infective endocarditis in congenital heart disease. *Cardiol Clin* 1996; 14(3): 383-92.

9. Martin JM, Neches WH, Wald ER. Infective endocarditis; 35 years of experience at a children's hospital. *Clin Infect Dis*. 1997. Apr; 24(4). 669-75
10. Pierard LA, Lancellotti p, Galivto L. Infective endocarditis: Prevention diagnosis and management. *Eur J Emerg Med* 1994; (12): 104-9.
11. Krivokapich J, Child JS. Role of transthoracic and transesophageal echocardiography in diagnosis and management of infective endocarditis. *Cardiol Clin* 1996 ; 14(3): 363-82.
12. Abdelaziz Y. Brucella endocarditis. *Pediatr Nephrol* 1996; 10(6): 748-51.
13. Pelessis JP. Right-sided endocarditis due to Salmonella Typhi.. *Pediatr Cardiol* 1997;18(6):443-444.
14. Yamauchi S. Infectious endocarditis; considerations for the timing of surgical intervention and type of infecting microorganism. *Nippon Ika Daigaku Zasshi* 1997; 64(1): 16-21.
15. Conlon PJ, et al. Predictors of prognosis and risk of acute renal failure in bacterial endocarditis. *Clin Nephrol* 1998 ; 49(2): 96-101.